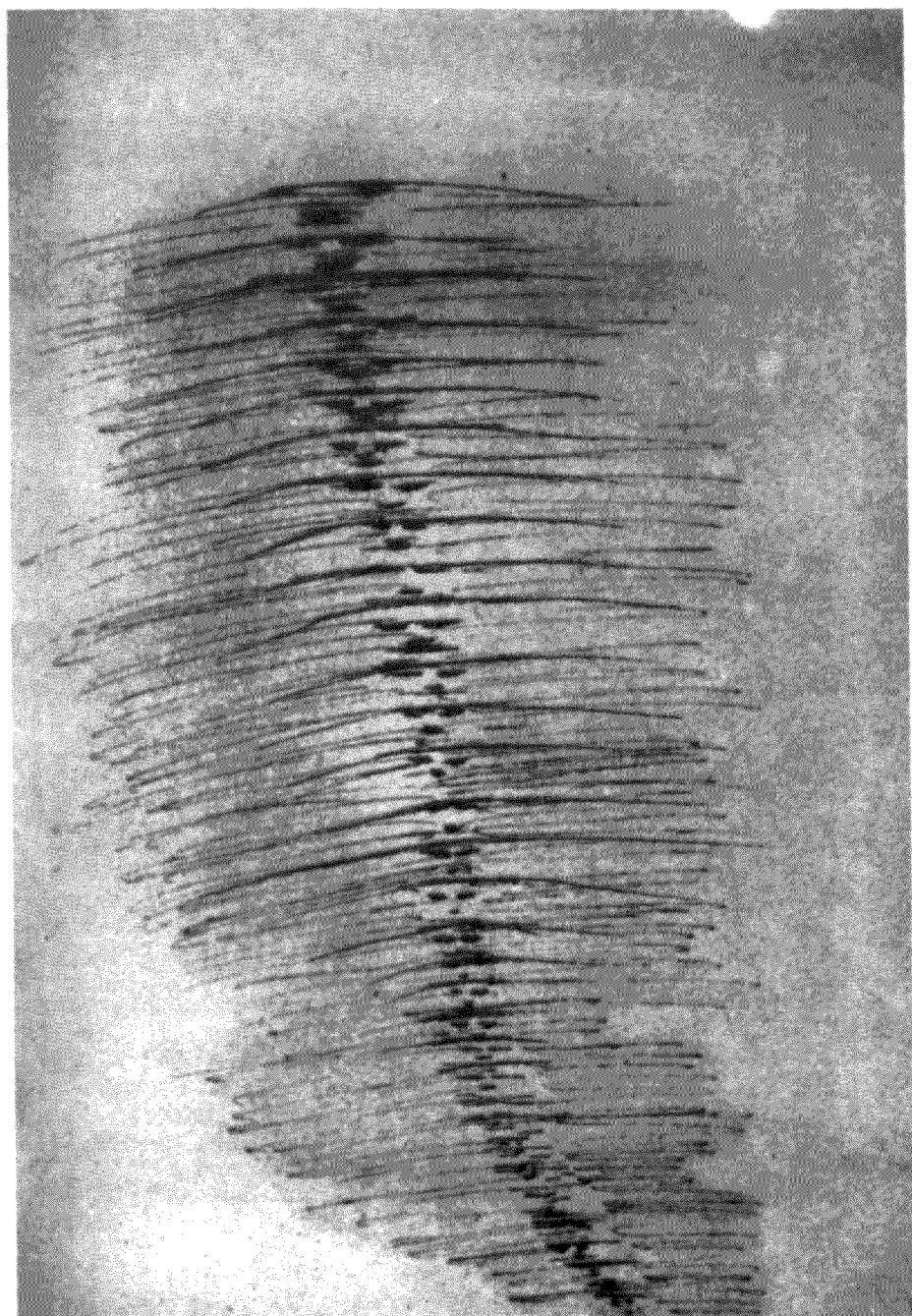

Αξιολόγηση Πανεπιστημιακού Έργου: Θεωρητικά και Μεθοδολογικά Ζητήματα*

(2ο Μέρος)

5. Αρχές και στόχοι αξιολόγησης

Στις προηγούμενες σελίδες έγινε προσπάθεια να καταδειχθεί ότι στην έννοια του πανεπιστημιακού έργου ενυπάρχουν πτυχές, όψεις ή διαστάσεις που δύσκολα υπόκεινται σε αξιολόγηση με τα γνωστά συστήματα αξιολόγησης. Μάλιστα διαπιστώθηκε ότι τα συστήματα αξιολόγησης διακρίνονται μεταξύ τους από τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν, μετρούν ή αποτιμούν αυτές ακριβώς τις πτυχές του πανεπιστημιακού έργου. Παράλληλα, υποστηρίχθηκε η άποψη ότι η πολιτική αξιολόγησης, όπως διαμορφώνεται από τα αντίστοιχα «νομοθετήματα», οδηγίες, ακόμα και από τις προτεινόμενες ως ενδεικτικές μεθοδολογίες εφαρμογής στην πράξη, δεν τείνει απλώς να αναμειγνύει τις τεχνικές-αναλυτικές διαστάσεις με τις αξιακές-πολιτικές, αλλά και να μεταμφιέζει τα αξιακά-ιδεολογικά ζητήματα σε τεχνικά ή μεθοδολογικά.

Στην παρούσα και στην επόμενη ενότητα θα επιχειρηθεί, με βάση τις προηγούμενες σκέψεις, να διαμορφωθεί ένα διαφανές πλαίσιο αρχών αξιολόγησης του πανεπιστημιακού έργου, με την έννοια ότι θα δηλώνονται με σαφήνεια οι κοινωνικές αξίες, οι θεωρητικές βάσεις και οι μεθοδολογικές συμβάσεις στις οποίες θα στηρίζεται. Η οικοδόμηση των σχετικών αρχών ακολουθεί τις θεωρητικές και μεθοδολογικές προδιαγραφές της διαδικαστικής αξιολόγησης, εντάσσεται δηλαδή στην τρίτη κατηγορία συστημάτων αξιολόγησης. Παράλληλα καταβάλλεται προσπάθεια να προσαρμοστούν στη λογική αυτής της προσέγγισης τα χρήσιμα αναλυτικά εργαλεία και οι πρακτικές μέτρησης που έχουν διαμορφωθεί στα πλαίσια άλλων συστημάτων αξιολόγησης.

α) Η αρχή της ακαδημαϊκής αυτονομίας

Η αξιολόγηση οφείλει να αποσκοπεί στη βελτίωση των θεσμικών, των οργανωτικών και των υλικών μέσων, ώστε το πανεπιστήμιο να μπορεί να ανταποκρίνεται με ευχέρεια στην

Ο Θεοφάνης Β. Πάκος είναι καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

* Ευχαριστώ τον καθηγητή Κώστα Σταμάτη για τις εκπαιδευτικές επισημάνσεις.

επιστημονική και κοινωνική αποστολή του. Το αίτημα αυτό ικανοποιείται, όταν η αξιολόγηση συντελεί στην οργανωτική και οικονομική αυτονομία του πανεπιστημίου και ενισχύει την ουσιαστική λειτουργία των αρχών της ακαδημαϊκής ελευθερίας και της ακαδημαϊκής ευθύνης όπως αναλυτικά προσδιορίστηκαν στην προηγούμενη ενότητα του παρόντος κειμένου. Είναι αυτονόητο ότι οι αρχές αυτές δεν υπηρετούνται από κανένα σύστημα αξιολόγησης, το οποίο κατατείνει στο να θέσει το πανεπιστήμιο υπό τον άμεσο ή έμμεσο έλεγχο εξωπανεπιστημιακών δυνάμεων, όπως είναι η αγορά και το κράτος.

β) Η αρχή της πληρότητας

Η αξιολόγηση οφείλει να είναι πλήρης, με την έννοια ότι κανένα επίπεδο ή καμιά επιμέρους διάσταση, θεσμική, οργανωτική, διοικητική ή άλλη, η οποία επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα τη λειτουργία και την απόδοσή του, δεν πρέπει να παραλείπεται. Η αξιολόγηση οφείλει να υπερβαίνει την εσωτερική σφαίρα και να επεκτείνεται σε όλο το πλέγμα θεσμών και σχέσεων, που καθορίζουν —και σε ορισμένες περιπτώσεις επικαθορίζουν— την εσωτερική λειτουργία του. Η αιτία της αυτή παίρνει μορφή αναγκαιότητας σε εκπαιδευτικά συστήματα στα οποία το κράτος δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην εξασφάλιση της χρηματοδότησης και της θεσμικής αυτονομίας, αλλά επεμβαίνει και στην εσωτερική λειτουργία ρυθμίζοντας, ασφυκτικά σε ορισμένες περιπτώσεις, προγράμματα σπουδών, εργασιακές σχέσεις, προσόντα προσωπικού, διαδικασίες εξέλιξης κ.λπ. Είναι αυτονόητο ότι όσο ευρύτερη και ουσιαστικότερη είναι η αυτονομία του πανεπιστημίου τόσο σημαντικότερος καθίσταται ο εσωτερικός έλεγχος και η εσωτερική αξιολόγηση. Συνοψίζοντας, η αρχή της πληρότητας υπαγορεύει την απόδοση των ευθυνών εκεί που πραγματικά, ή σε τελευταία ανάλυση, ανήκουν και των ευσήμων σε αυτούς που πραγματικά τα αξίζουν.

γ) Η αρχή της ποιοτικής-διαδικαστικής αξιολόγησης

Η αξιολόγηση οφείλει να υπερβαίνει τις απλές συσχετίσεις κόστους-οφέλους στη βάση ποσοτικών δεικτών ή άλλων παρεμφερών διαστάσεων και να επικεντρώνεται προνομιακά στην πολύπλευρη στάθμιση της προσφορότητας των θεσμών, των οργανωτικών προτύπων και των λειτουργικών συνθηκών μέσα στις οποίες συντελείται το πανεπιστημιακό έργο. Η αρχή της ποιοτικής-διαδικαστικής αξιολόγησης δεν παραβλέπει σε καμιά περίπτωση τη σπουδαιότητα των ποσοτικών αποτιμήσεων, αλλά δίνει την πρότερη σημασία και στις διαστάσεις που εκφεύγουν κάθε ποσο[τι]κοποίηση, όπως είναι η κριτική ατμόσφαιρα, το κλίμα αναζήτησης, ο πειραματισμός, η χάραξη νέων δρόμων, η ποιότητα σχέσεων, το πνεύμα αρμονίας και συνεργασίας, η παιδευτική μέθεξη μαθητών και δασκάλων κ.λπ.

δ) Η αρχή της διαφοροποίησης

Τα πανεπιστήμια διαφέρουν μεταξύ τους σε κρίσιμους τομείς, όπως είναι οι διαθέσιμοι πόροι, η ποιότητα των φοιτητών, ο βαθμός ολοκλήρωσης (ολιγοτιμήματα, πολυτιμήματα, με μεταπτυχιακές, με έρευνα κ.λπ.), η ακαδημαϊκή κληρονομιά, το επίπεδο εξέλιξης κ.ά. Από το γεγονός αυτό απορρέει η υποχρέωση για διαφοροποιημένη αξιολόγηση, με την εφαρμογή κάποιας παραλλαγής του κανόνα της κάθετης και της οριζόντιας ισότητας. Η αρχή αυτή

δεν αρνείται ούτε αποκλείει τις συγκρίσεις και τις συσχετίσεις ανάμεσα στα διάφορα ιδρύματα. Αποκλείει τις ισοπεδωτικές ευκολίες προς τις οποίες βλέπουν οι κάθε λογής αξιολογητές, αναδεικνύοντας σε πρωταρχικό ζήτημα τη στάθμιση των διαφορών και της διαφορετικότητας. Σε περιόδους, όπως η σημερινή, όπου η παγκοσμιοποιημένη ομοιομορφία εχθρεύεται ανοιχτά το διαφορετικό, το παρεκκλίνον και το μη συμβατικό, η διαφύλαξη της διαφοράς καθίσταται κοινωνικό desideratum. Η αγοράία ισχύς καταπνίγει με όλα τα μέσα εκείνες, ειδικά, τις μορφές γνώσεις που αμφισβητούν την κυριαρχία της ή την «ηθική» της.

ε) Η αρχή της μη εξουσιαστικής αξιολόγησης

Η εξωτερική αξιολόγηση, ανεξάρτητα από τις προθέσεις, τα κριτήρια και την εξασφάλιση του αδιάβλητου της, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας υπονομεύοντας την ανεξαρτησία του θεσμού. Όταν η πρωτοβουλία αξιολόγησης αναλαμβάνεται από εξωτερικούς παράγοντες, π.χ. κράτος, ΕΕ, ενυπάρχει ο κίνδυνος η μεθόδευση να αποτελέσει μέσο εξουσίασης επί του πανεπιστημίου, με προφανείς συνέπειες.

Η εμπειρία των τελευταίων χρόνων αποκαλύπτει μια έρπουσα προδιάθεση προς τυπικές μορφές οργάνωσης εξωτερικών μηχανισμών αξιολόγησης, ανεξάρτητων από το πανεπιστήμιο και προς τη συγκρότηση ειδικών σωμάτων αξιολογητών, οι οποίοι δειλά δειλά θα αναγορευθούν σε φορείς ανεξέλεγκτης κρίσης και ισχύος. Η χωρίς σύμφωνη γνώμη του ενδιαφερόμενου ιδρύματος εξωτερική αξιολόγηση από ομάδα ομότιμων, την οποία προωθεί διά της τεθλασμένης η πολιτική αξιολόγησης, μπορεί επίσης, σε περίπτωση τυπικής ρύθμισης, να καταλήξει σε παρόμοιες στρεβλώσεις. Οι παρατηρήσεις αυτές δεν επέχουν θέση άρνησης της χρησιμότητας της εξωτερικής κρίσης. Η τελευταία, με την προϋπόθεση ότι κινείται στο πλαίσιο αρχών της ακαδημαϊκής παράδοσης, μπορεί να συντελέσει με αποφασιστικό τρόπο στην ουσιαστικοποίηση της όλης διαδικασίας.

στ) Η αρχή του απαράδεκτου των κυρώσεων

Η αξιολόγηση οφείλει όχι απλώς να μην είναι εξουσιαστική, αλλά και να μην εκτρέπεται σε μηχανισμό επιβολής κυρώσεων. Η επιβολή ποινών, έστω και με τη φαινομενικά ανώδυνη μορφή της απλής ιεράρχησης των πανεπιστημίων με κάποιο αθώο ή κοινά αποδεκτό κριτήριο, πρέπει να θεωρείται από ακαδημαϊκή άποψη εντελώς απορριπτέα. Πέρα από τις άλλες αρνητικές επιπτώσεις, επενεργεί ισοπεδωτικά παρωθώντας τα πανεπιστήμια στην υιοθέτηση παρόμοιων οργανωτικών και λειτουργικών προτύπων. Αν η ύπαρξη πολυφωνίας, αντιπαράθεσης και κριτικής αποτελούν παράγοντες δημιουργίας, η επιβολή κυρώσεων δεν έχει θέση.

Η αξιολόγηση των πανεπιστημίων λειτουργεί εποικοδομητικά μόνο όταν νοείται και οργανώνεται ως διαδικασία αυτοβελτίωσης. Υπό αυτή την έννοια οφείλει να κατατείνει στην ενδυνάμωση όλων εκείνων των ακαδημαϊκών θεσμών και αρχών, όπως αυτονομία, ακαδημαϊκή ελευθερία και ακαδημαϊκή ευθύνη, που συνδέονται αναπόσπαστα με την πρόοδο της επιστήμης και της κοινωνίας. Η αξιολόγηση καθίσταται επίσης δημιουργική όταν συμβάλλει στην επισήμανση και την έγκαιρη αποκάλυψη των αγκυλώσεων που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του θεσμού. Και ακόμα όποτε αποκαλύπτει και αντιστέκεται στις εξω-

τεχνικές παρεμβάσεις που εκτρέπουν το πανεπιστήμιο από τους ιστορικά και επιστημονικά καταξιωμένους σκοπούς του.

6. Μεθοδολογικές Παρατηρήσεις

α) Γενικές επισημάνσεις

Η αναφορά σε ζητήματα μεθοδολογίας²⁵ υπαγορεύεται από το γεγονός ότι δεν κατέστη, ακόμα, δυνατή η διαμόρφωση ολοκληρωμένου και γενικότερα αποδεκτού τρόπου αξιολόγησης του πανεπιστημιακού έργου. Η επισκόπηση της εμπειρικής βιβλιογραφίας αποκαλύπτει ότι η αξιολόγηση στην πράξη προσλαμβάνει μορφή ποσοτικής αποτίμησης και περιορίζεται σε άμεσα μετρήσιμες διαστάσεις. Τα ποιοτικά στοιχεία και οι μη προσφερόμενες στην ποσοτικοποίηση ιδιότητες του πανεπιστημιακού έργου είτε αποσιωπούνται είτε αξιολογούνται με εντελώς αυθαίρετο τρόπο. Μέχρι τώρα δεν έχει διατυπωθεί καν πειστική πρόταση για το πώς θα πρέπει να «αποτιμηθεί» η σπουδαιότητα ποιοτικών πτυχών, όπως ικανότητα προβληματισμού, ανεξαρτησία από υπάρχοντα σχήματα σκέψης, νοοτροπίες, θεωρίες, δόγματα, κατεστημένα συμφέροντα, αμφισβήτηση και κριτική, πνεύμα ανατροπής και δημιουργίας, ροπή στον πειραματισμό κ.λπ. Είναι αυτονόητο ότι, προκειμένου οι διαστάσεις αυτές να αξιολογηθούν, πρέπει να διαμορφωθούν κατάλληλα θεωρητικο-αξιακά πλαίσια και να επινοηθούν πρόσφορες μεθοδολογικές καινοτομίες²⁶.

Ειδική μνεία πρέπει να γίνει στον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται η έκφραση γνώμης για την αξιολόγηση του πανεπιστημιακού έργου. Οι δημοσκοπήσεις των φοιτητών αποτελούν μια από τις πλέον δημοφιλείς πρακτικές με τις οποίες αξιολογούνται τα προγράμματα σπουδών, τα επιμέρους μαθήματα, η διδασκαλία, οι διδακτικές αρετές των διδασκόντων κ.λπ. Η ελκυστικότητα της μεθόδου σε μεγάλο βαθμό εξηγείται όχι σε αναφορά με τις αναλυτικές αρετές της, αλλά από το γεγονός ότι προσφέρεται σε μια εικονική ποσοτικοποίηση. Τα ερωτηματολόγια που αποτελούν το κύριο μέσο καταγραφής γνώμης υποβάλλονται σε διάφορες στατιστικές, οικονομετρικές και άλλες παρεμφερείς διαδικασίες και μετασχηματίζονται σε δείκτες, πίνακες και άλλες εικονοποιήσεις μεγάλης πειστικότητας. Όμως σε πολλές περιπτώσεις η απλή εμφάνιση στην ουσία της εκφρασμένης γνώσης αποκαλύπτει ότι η πειστικότητα των σχηματοποιήσεων είναι δανεική, αντανακλά απλώς τη μαθηματική δεινότητα του επεξεργαστή των στοιχείων.

Πέρα από τις τεχνικές αυτές αδυναμίες υπάρχουν και άλλες περισσότερο σοβαρές. Οι δημοσκοπικές μέθοδοι συνιστούν έμμεση πρόκριση υπέρ της ζητησιακής, δηλαδή αγοραίας, αξιολόγησης. Πίσω από την έκφραση γνώμης κρύβονται οι ατομικές προτιμήσεις ή τα συμφέροντα αυτών που τη διατυπώνουν. Προκειμένου η δημοσκοπήση να καταστεί χρήσιμο εργαλείο ανάλυσης, καλό είναι να λαμβάνεται μέριμνα, ώστε να εξουδετερώνεται η μεροληπτική επίδραση φαινομένων όπως η ασύμμετρη πληροφόρηση, η σύγκρουση συμφερόντων, η καιροσκοπική ή μεροληπτική συμπεριφορά κ.ά.²⁷ Επιπλέον επιβάλλεται ο ερευνητής να διασταυρώνει τις γνώμες ομάδων με διαφορετικά συμφέροντα ή θέση (π.χ. φοιτητές-καθηγητές) και σε κάθε περίπτωση να υποβάλλει τα ευρήματα σε λεπτομερή θεωρητικό έλεγχο.

β) Σφαίρες και δείκτες αξιολόγησης

Στις προηγούμενες σελίδες τονίστηκε με ιδιαίτερη έμφαση η σημασία της ποιοτικής-διαδικαστικής μεθοδολογίας αξιολόγησης. Επισημάνθηκε επίσης ότι κάθε αξιολόγηση αποτελεί σε τελευταία ανάλυση πράξη σύγκρισης κόστους-οφέλους. Οι διαπιστώσεις αυτές υποδεικνύουν συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν στην πράξη και τα οποία συνίστανται στην καταγραφή και «δεικτοποίηση» των διαθέσιμων —ή όσων μπορεί να αποκτηθούν πρωτογενώς— πληροφοριών και στατιστικών στοιχείων και στην επιλογή ή την επινόηση πρόσφορων ποιοτικών «δεικτών» για στάθμιση της «αξίας» των μη υποκειμένων σε άμεσες ποσο[τιχο]ποιήσεις διαστάσεων. Η διαδικασία της καταγραφής και της δεικτοποίησης διευκολύνεται τα μέγιστα, αν οροθετηθούν επιμέρους σφαίρες δραστηριότητας, όπως: θεσμοί και υποδομή, προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές, έρευνα, διακίνηση ιδεών.

β1) Θεσμοί και υποδομή

Οι σχετικές διαστάσεις αφορούν στους θεσμούς και ιδιαίτερα το βαθμό αυτονομίας την οποία απολαμβάνει το πανεπιστήμιο. Οι κανόνες που καθορίζουν την οργάνωση, τη διοίκηση, τις εργασιακές σχέσεις του διοικητικού και του ακαδημαϊκού προσωπικού, τις διαδικασίες εισόδου φοιτητών και εκείνοι που διέπουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των διδασκόντων και των διδασκόμενων πρέπει πάντα να διερευνώνται με την πρέπουσα προσοχή. Εξίσου σημαντική είναι και η «αποτίμηση» της υλικής υποδομής, όπως αίθουσες διδασκαλίας, εργαστήρια, γραφεία, ηλεκτρονικοί υπολογιστές, γραφεία διδακτικού προσωπικού, βιβλιοθήκες. Η καταγραφή της υλικής υποδομής δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στις ποσοτικές όψεις της, αλλά να επεκτείνεται και στις διαστάσεις θέματα ποιότητας. Ειδική προσοχή πρέπει να δίνεται στον προϋπολογισμό, στον τρόπο διαχείρισής του. Προκειμένου, τέλος, η σχετική δεικτοποίηση να έχει νόημα επιβάλλεται να συμπληρώνεται από συνθετική στάθμιση της επίπτωσης των εν λόγω διαστάσεων στη λειτουργία και την απόδοση του ιδρύματος.

Οι περισσότερες από τις διαστάσεις των θεσμών και της υποδομής, λόγω της ειδικής φύσης τους, κατ' αρχήν προσφέρονται σε κάθε είδους δια-ιδρυματικές συγκρίσεις. Για αυτό το λόγο η διαμόρφωση των σχετικών δεικτών εισροών και εκροών οφείλει να ακολουθεί τους κοινά αποδεκτούς επιστημονικούς, ειδικά στατιστικούς, κανόνες οι οποίοι επιτρέπουν την άμεση σύγκριση.

β2) Διδασκαλία και μάθηση

Η σφαίρα αυτή αποτελεί την καρδιά του όλου προβλήματος. Συνεπώς, ανάλογη επιβάλλεται να είναι η έκταση, η βαρύτητα και η προσοχή με την οποία αποτιμώνται, σταθμίζονται και αξιολογούνται οι επιμέρους πτυχές όπως:

ι. *Πρόγραμμα σπουδών.* Η φιλοσοφία, οι αξίες, ο γνωστικός προσανατολισμός, οι παιδευτικοί στόχοι κ.λπ. αποκρυσταλλώνονται στα προγράμματα σπουδών. Ασφαλώς τα προγράμματα σπουδών δεν προσφέρονται σε ποσοτικές αποτιμήσεις. Οπότε το βάρος πρέπει να πέφτει στην ποιοτική αξιολόγηση, με αναφορά σε επιστημονικά και αξιακά προτάγματα

ή παραδοχές και δευτερευόντως σε έκφραση γνώμης. Πτυχές ιδιαίτερου ενδιαφέροντος είναι οι εξής: επιστημονικός προσανατολισμός, διακριτή ή μη επιστημονική ταυτότητα, διεπιστημονικότητα, διαθεωρητικότητα, γνωστική εμβέλεια, σύνθεση γνωστικών αντικειμένων, τεχνολογική επάρκεια, περιβαλλοντικές και κοινωνικές αξίες, καλλιέργεια κριτικού πνεύματος, ανθρωπιστικές ευαισθησίες.

ii. Διδασκαλία και μάθηση. Κρίσιμες διαστάσεις προς αξιολόγηση είναι: η σχέση διδασκόντων-διδασκομένων, το ωρολόγιο πρόγραμμα διδασκαλίας, το παιδευτικό-μαθησιακό περιβάλλον, η τεχνικο-υλική υποδομή, η επιστημονική και διδακτική επάρκεια των διδασκόντων, οι γνωστικές και λοιπές προϋποθέσεις των φοιτητών, οι διδακτικές μέθοδοι, ο πειραματισμός, η συμμετοχική διδασκαλία, οι διδακτικές καινοτομίες, η ατμόσφαιρα μαθησιακής μέθεξης. Στην προκειμένη περίπτωση η γνώμη των φοιτητών, τόσο του συνόλου όσο και επιμέρους κατηγοριών —π.χ. άριστοι, πολύ καλοί, καλοί— αναφορικά με την ποιότητα της διδασκαλίας και τη διδακτική επάρκεια των διδασκόντων αποκτά ιδιαίτερη αξία, με την προϋπόθεση βέβαια ότι εκφέρεται με διαφοροποιημένο και γόνιμο τρόπο και ελέγχεται το αμερόληπτο των κρίσεων των φοιτητών.

iii. Εξεταστικό σύστημα. Η αξιολόγηση του συστήματος εξετάσεων οφείλει να σκοπεύει στη διακρίβωση της αντικειμενικότητας και της αποτελεσματικότητας των σχετικών διαδικασιών. Συνθήκες εξέτασεων, βαθμολογικές κατανομές, σύγκριση διδασκόντων ως προς τις βαθμολογικές συμπεριφορές, σχέση επιτυχιών-αποτυχιών, ποσοστά επιτυχίας και αποτυχίας, συγκρίσεις ανάμεσα σε μαθήματα και διδάσκοντες, ποσοστά πτυχιούχων που προχωρούν σε μεταπτυχιακές κ.ά.

iv. Φυσιогνωμία διδακτικού προσωπικού και φοιτητών. Η παροχή πληροφοριών για τις σπουδές, τις εξειδικεύσεις, τις δημοσιεύσεις, την ηλικιακή σύνθεση και τη σχέση εργασίας των μελών ΔΕΠ (π.χ. μερικής ή αποκλειστικής) συγκαταλέγονται επίσης ανάμεσα στις σπουδαίες πτυχές της αξιολογικής κρίσης. Εξίσου χρήσιμη είναι και η σκιαγράφηση της φυσιогνωμίας των φοιτητών, επίδοση στις εισαγωγικές, εισοδηματική και κοινωνική διαστρωμάτωση, πνευματική καλλιέργεια, γνώση ξένων γλωσσών κ.ά.

β3) Μεταπτυχιακές σπουδές

Ως προς τις διδακτικές, μαθησιακές και λοιπές διαστάσεις των μεταπτυχιακών σπουδών ισχύουν όσα και για τις προπτυχιακές σπουδές. Ωστόσο ο μικρός σχετικά αριθμός μεταπτυχιακών φοιτητών και το υψηλότερο επιστημονικό τους επίπεδο καθιστά δυνατές πιο συστηματικές και πιο προσωπικές αποτιμήσεις του όλου πλέγματος σχέσεων και πρακτικών.

β4) Έρευνα

Η στάθμιση της ποιότητας της έρευνας και η συμβολή της στην παιδευτική διαδικασία είναι από τα πλέον ακανθώδη και αμφιλεγόμενα ζητήματα της αξιολόγησης. Συνήθως το όλο εγχείρημα δεν υπερβαίνει την καταγραφή συναφών δραστηριοτήτων, όπως δημοσιεύσεις μελών ΔΕΠ και άλλου ερευνητικού προσωπικού (βιβλία, άρθρα, διδακτορικά κ.λπ.), ύπαρξη ερευνητικών ινστιτούτων, χρηματοδότηση για έρευνα και παρεμφερείς δραστηριό-

τητες, επιστημονικά συνέδρια, μεταπτυχιακά σεμινάρια, προγράμματα κατάρτισης, μελέτες σκοπιμότητας.

β5) Διακίνηση ιδεών

Στη σφαίρα αυτή περιλαμβάνονται ενέργειες όπως η οργάνωση συνεδρίων, ημερίδων και συναφών δράσεων, με στόχο την εκλαΐκευση και τη διάδοση των νέων επιστημονικών κατακτήσεων, καθώς και δραστηριότητες που συμβάλλουν στην πολιτιστική, οικονομική, κοινωνική κ.λπ. ανάπτυξη.

β6) Μεταπανεπιστημιακές διαδρομές

Η ύπαρξη στατιστικών στοιχείων σχετικών με τις επαγγελματικές και επιστημονικές πορείες των πτυχιούχων, καθώς επίσης και η προσφυγή στην εκ των υστέρων αξιολόγηση από τους πτυχιούχους ίσως ανοίγουν νέους ορίζοντες στη διαδικασία αξιολόγησης των πανεπιστημίων και ιδιαίτερα των επιμέρους προγραμμάτων σπουδών. Η προφανής δυσκολία στην προκειμένη περίπτωση συνίσταται στο γεγονός ότι τα ελληνικά πανεπιστήμια δε διαθέτουν μηχανισμούς επικοινωνίας με τους πτυχιούχους τους.

Σημειώσεις

25. Ο όρος μεθοδολογία χρησιμοποιείται με ένα γενικότερο και ένα ειδικότερο εννοιολογικό περιεχόμενο. Στην πρώτη περίπτωση ταυτίζεται με την επιβλητική διάσταση της επιστημολογίας, η οποία πραγματεύεται τον τρόπο ή τη μέθοδο της επιστημονικής αναζήτησης αυτής καθαυτής. Και στη δεύτερη με ένα περισσότερο ταπεινό και πρακτικό περιεχόμενο, το οποίο συνίσταται στην κατάσταση ενός προγράμματος εργασίας με συγκεκριμένο στόχο, όρους, εργαλεία και περιορισμούς.

26. Εξαιρετικά χρήσιμες για αυτό το σκοπό είναι οι μεθοδολογίες εκτίμησης του οφέλους των δημοσίων δαπανών, καθώς και της κατανομής τους στα διάφορα εισοδηματικά κλίμακα. Για βιβλιογραφία και πρακτική εφαρμογή στην ελληνική οικονομία βλέπε: Πάκος, Θ. και Ρέππας, Π. (1988) Κατανομή του Οφέλους των Δημοσίων Δαπανών στην Ελλάδα (1982), στο *Μνήμη Σάκη Καράγιωργα*, Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

27. Περιορισμένες μη συστηματικές παρατηρήσεις δείχνουν ότι η πλειοψηφία των φοιτητών τείνουν να κρίνουν αρνητικά τα μαθήματα (και κατ' επέκταση τους δασκάλους) που βρίσκονται πάνω από το μέσο όρο σε όγκο ύλης, δυσκολίας και απαιτούμενης προσπάθειας. Αντίθετα οι καλοί φοιτητές αξιολογούν με περισσότερο ισορροπο τρόπο. Βλέπε και: Becker, W. E. and Watts, M. (1999), How Departments of Economics Evaluate Teaching, *American Economic Review, Papers and Proceedings*, 89 No. 2: 344-349.